

Proč pomáháme džihádu, a ne křesťanům?

O TOM, PROČ SE NEZAJÍMÁME O TRAGICKÝ OSUD KŘESŤANŮ NA BLÍZKÉM VÝCHODĚ, HOVOŘÍ VICEPREZIDENT KŘESŤANSKÉ MEZINÁRODNÍ SOLIDARITY

DANIEL KAISER

Američana Johna Eibnera přivedla na Blízký a Střední východ starost o pronásledované křesťany, po sedmi letech působení v oblasti má ostře kritický názor na tamní situaci, speciálně občanskou válku v Sýrii a zahraniční politiku USA i Evropy. U muže, který původně vítal invazi do Iráku, je to dramatický posun. Letos v červenci papež František I. prohlásil, že v této oblasti jsou křesťané vystaveni genocidě. Eibner tvrdí, že vyhlazování křesťanů je ještě možné na poslední chvíli zastavit a vrátit alespoň na Blízký východ pluralitu, jaká pro něj v historii byla charakteristická.

Co se vám dnes zdá pravděpodobnější?

Pokud současné trendy budou pokračovat, dopadnou křesťanské komunity na Blízkém a Středním východě stejně jako židovské. Například v Iráku byla židovská obec od biblických dob, Babylon se ostatně nacházel na území dnešního Iráku. Obec to byla rozsáhlá a vlivná. Ještě v roce 1948 v Iráku žilo asi 130 tisíc Židů. Dnes je v Iráku Židů deset. *(Mezitím i je izraelská vláda vyexpedovala – pozn. red.)* Podobný vývoj, ačkoliv třeba ne tak rychlý, se odehrává v celém regionu.

Kdy začal?

Po druhé světové válce a ustavení Státu Izrael. Mám takový zážitek z jedné křesťanské vesnice poblíž Mosulu. Mosul je mimochodem postavený na ruinách biblické Mepsily. V té vesnici stojí stará synagoga zasvěcená jednomu biblickému prorokovi, který se tu podle židovské tradice narodil, bylo to tedy významné poutní místo. Dnes už ve vesnici samozřejmě nežije ani jeden Žid, synagoga je v dezolátním stavu. Ale mluvil jsem tam s jednou křesťanskou dámou, která se z vesnice kdysi provdala do Bagdádu, po pádu Saddáma byli její manžel a syn zavražděni džihádisty, a jí tak nezbývalo než se vrátit do rodné vesnice. Odvyprávěla mi svůj život a úplně na konci povídá: Ještě jako malá holka pamatuji vyhánění Židů. Bylo to asi tak v roce 1950, rodiče ji vzali na návštěvu k jedné odcházející židovské rodině. Židé prodávali nábytek, který nemohli pobrat. A byla tam ještě jedna žena, která se té rodině posmívala, urážela je. A Židovka jí řekla: Zapamatuj si, tak jako neděle následuje po sobotě, přijde po národu soboty na řadu národ neděle. Malá holka tomu nerozuměla, stará dáma dnes rozumí, jaké síly tu jsou v pohybu.

Nicméně čistky křesťanů následovaly po čistkách Židů se zpožděním padesáti šedesáti let. Co byl tentokrát hlavní spouštěč?

Genocidy nebo čistky mají své vykonavatele, ale vždycky se dějí v nějakém politickém a ideologickém kontextu. V tomto případě jsou samozřejmě vykonavatelem džihádisté, ale podmínky pro džihádisty vznikly zásahem zvenčí. V moderní době na Blízkém východě měly náboženské menšiny vždycky nějakého protektora. V Otomanském impériu byly křesťanům a Židům vytyčeny určité podmínky, které museli respektovat. Kdyby třeba padli do podezření, že se podílejí na přípravě povstání, mohla být jejich obec vyhlazena. Když se ale těch podmínek drželi, byli pod ochranou. Mohli stavět kostely a synagogy, provádět obřady. Otomani byli po 1. světové válce nahrazeni Brity a Francouzi. I v těch našly menšiny protektora, byla to pro ně zlatá doba. Po evropských mocnostech přišly arabské, nacionalistické diktatury. Do jejich ideologie se vešli všichni Arabové, sunnitě, šíité, křesťané, všichni patřili k jednomu národu. Éra nacionalistických diktatur skončila nejdříve invazí USA do Iráku a definitivně tzv. arabským jarem. Jenže tentokrát většinou po padlém protektorovi žádný nový nenastoupil. V Iráku sice operace *Irácká svoboda* skončila smetením diktátora, ale Američané byli buď neschopní, nebo neměli chuť nastolit politický řád, který by lidem garantoval základní bezpečnost.

A byli Američané neschopní, nebo neochotní?

Toť otázka. Já bych v zásadě řekl, že neochotní. Moderní forma imperialismu je víc nezodpovědná než starý imperialismus. Britové a Francouzi tu garantovali pořádek. Moderní forma imperialismu, hlavně na Středním východě, se soustředí na ochranu vlastních strategických a hospodářských zájmů a na místní obyvatelstvo přitom zapomíná. Dnes platíme za naftu míň než před deseti nebo patnácti lety. Jak je to možné v oblasti, kde jinak zuří chaos, revoluce? Protože systém, který jsme tam založili, ochraňuje tyto hospodářské zájmy.

Nehraje v poklesu světových cen ropy hlavní roli otevírání nových nalezišť?

Je to faktor, ale i produkce ropy v Iráku jde neustále nahoru. Mezitím bylo zavražděno mnoho iráckých křesťanů, napadena spousta kostelů a církevních institucí.

Foto: Jan Zatorsky

Dnes máme v americkém establishmentu vysoce postavené lidi, kteří veřejně uvažují o vyzbrojování radikálních skupin v Sýrii.

Pořád čekám, kdy mi někdo ukáže, kolik bylo za tu dobu napadeno ropovodů, kolik bylo uneseno nebo zavražděno členů představenstev ropných společností.

Jak vás tak poslouchám, budete asi docela kritický k invazi do Iráku...

Docela? Zcela. Přitom v roce 2003 jsem invazi podporoval, věřil jsem tomu, co se nám říkalo o zbraních hromadného ničení, věřil jsem, že půjde o přechod k demokracii, a to nejen v Iráku.

Byl pokus Američanů v Iráku naoktrojovat demokracii od počátku odsouzený k neúspěchu?

Neřekl bych, že absolutně odsouzený k neúspěchu, ale museli bychom od začátku převzít imperiální odpovědnost, k čemuž naše vláda nebyla připravena. Místo toho si řekli: Když nemám dost sil na plošnou teritoriální kontrolu, zaměřím se aspoň na obranu svých strategických a ekonomických zájmů. Já když jsem se v 80. letech angažoval v protikomunistických aktivitách ve východní Evropě, byla naše práce v souladu s politikou Západu. Zlaté staré časy. Na Středním východě to tak není. Osobně jsem byl pro invazi do Iráku i proto, že jsem ještě mentálně žil ve zlatých starých časech. Dnes bohužel vidíme, že od invaze mongolské Zlaté hordy nezažil Střední východ tak masivní zkázu a smrt. *(Bagdád padl do rukou Mongolů v roce 1258, datum částí historiků považované za konec klasické islámské civilizace – pozn. red.)*

Jak hodnotíte Obamův výkon v této oblasti?

Změnila se taktika. Jestliže za Bushe USA prosazovaly své zájmy masivní vojenskou přítomností, dnes sázíme víc na hybridní válku. Ale ty zájmy zůstávají stejné. Washington v duchu Obamovy doktríny vést ze zadu spoléhá na své spojence v oblasti – Katar, Saúdskou Arábii, Turecko. Když vypuklo arabské jaro, Amerika kde mohla, podporovala změnu režimu. Následná kontrarevoluce v Egyptě naopak Spojenými státy podporovaná nebyla, ale zajistila stabilitu, Egypt přestal sklouzávat do chaosu, jaký dnes panuje v Iráku a Sýrii. U Sýrie je třeba říct, že Asadův režim nezkolaboval, má nadále značnou podporu, těžko říci, jestli většiny, ale rozhodně významné části obyvatelstva. Například Damašek nepovstal. Bohužel se dnes Washington v Sýrii vrací ke scénáři, jaký uplatňoval v Afghánistánu 80. let, znovu podporuje džihádisty. Amerika taky mudžahedíny podporovala proto, aby krvácel Sovětský svaz, nikoliv z lásky k džihádu. Jenže v tom pokračuje i po pádu komunismu. Dnes se Washington v Sýrii snaží zbavit Asada, který má za spojence dva tradiční nepřátele Washingtonu – Moskvu a Teherán. A když se nepodařilo ho odstranit za pomoci umírněné opozice, začala Amerika podporovat radikální síly. Sleduje tu své tradiční politické cíle: v případě Íránu zlomit šíitský půlměsíc, který se rozprostírá od Íránu přes Irák do Sýrie k Libanonu a Hizballáhu. A v Sýrii by se kromě toho mohlo podařit kompletně vypudit z Blízkého východu Rusko. Sýrie má dnes tu smůlu, že

je dějištěm zástupné války. Z jedné strany Amerika a její spojenci, což jsou sunnitské Turecko, Saúdská Arábie, Katar. Proti nim síly, které nejsou součástí americké globální bezpečnosti a ani být nechtějí: Írán a Rusko.

Takže kvůli svým geopolitickým cílům Amerika háže blízkovýchodní křesťany z okna?

Ano. Ne že by je házela vlastníma rukama, stačí, že o ně nejeví zájem. Jsou obětí geopolitického směřování Ameriky. Ameriku zajímá hybridní soupeření s Ruskem, nikoliv křesťanské menšiny, které se dostanou do soukolí této přetahované. Nejsem žádný fanoušek Asada, ale na jeho území jsou menšiny pod ochranou. Zatímco všude, kde vládne ten či onen druh povstalců, zuří náboženské čistky. Dnes se od severozápadního pobřeží Sýrie až k předměstí Bagdádu rozprostírá pás území, který je vyčištěný od křesťanů – až už tam vládne Islámský stát, an-Nusrá, nebo Svobodná syrská armáda. Dnes dokonce i generál Petraeus mluví o umírněné An-Nusře. Přitom An-Nusrá je otevřeně součástí Al-Káidy. Takže my máme dnes v establishmentu vysoce postavené lidi, kteří veřejně uvažují o vyzbrojování takových radikálních skupin. Ta terminologie mimochodem začíná připomínat způsob, jakým mluvíme o Saúdské Arábii. Ta bývá tu a tam v Americe taky označována jako umírněný islámský stát. Umírněný islám tedy znamená, že si doma děláte, co chcete, ale v zahraniční politice podléháte USA.

Jak velkou pozornost vzbuzuje v USA osud blízkovýchodních křesťanů?

Velmi malou. Poprvé jsem cestoval do Iráku v roce 2008 během tehdejší vlny protikřesťanského teroru, kdy je zabíjeli a vyháněli z Mosul, Bagdádu... V USA jsme posléze zahájili kampaň, která ale selhala. Nesehnali jsme politickou podporu. Přitom ta zvěrstva byla jasně zdokumentovaná, ale narazili jsme na politické problémy. Tehdy dozluhující prezident Bush vyhrál jen díky podpoře konzervativních křesťanů, bez nich by v Bílém domě nebyl. Měl s nimi politickou domluvu, zaměřenou na domácí záležitosti, jako že se postará o převahu konzervativců u Nejvyššího soudu.

Křesťanská pravice v USA se hodně zajímá o Izrael, proč svou starost nerozšíří na tamní křesťany?

To je velmi dobrá otázka. Položil jsem tutéž otázku mému starému příteli Danielu Pipesovi (*rozhovor s ním přinesl Týdeník Echo letos v září – pozn. red.*). Je to pár let, v Bílém domě byl ještě Bush, s Danielem jsme se náhodou potkali v metru ve Washingtonu a on mi povídá, že se právě vrací z třídenní konference na Kapitolu, organizované skupinou Křesťané společně pro Izrael. Tři dny jim na konferenci vystupovali kongresmani, lidi z Bushova týmu, střídaly se televizní štáby, prostě velká věc. Daniel coby sionista byl samozřejmě naprosto spokojený. A já se ho ptám: Dane, umíš mi pomoci s jednou záhadou? Jak to, že nikdo nezaloží skupinu Křesťané společně pro perzekvované křesťany? Neměl odpověď, že prý se nad

tím zamyslí. Mluvil jsem s ním znovu po půl roce, pořád neměl odpověď.

Máte tu odpověď vy sám?

V Americe je křesťanská obec převážně protestantská. A protestantské církve neuznávají většinu blízkovýchodních křesťanů za křesťany. V regionu jsou ortodoxní, koptové, syrská církev a další. Když americký protestant vidí nějakého jejich biskupa – nejspíš bude mít hnědou kůži, dlouhé vousy a legrační oblečení –, zpravidla si řekne: Co je to za zjev? Protestanti v Americe často neuznávají za křesťany ani katolíky, v Americe vzájemné uznání mezi křesťanskými denominacemi, které panuje v Evropě, takhle plošně neplatí. Protestanti se snáz dokážou identifikovat s Izraelem, protože to je biblický příběh a oni mají pocit, že podporou Izraele se mohou stát aktéry prorocství o konci světa, příběhu, který jim je povědomý. Přesto si myslím, že kdyby zaznělo jasné slovo z vedení církví, většina amerických protestantů by věc blízkovýchodních křesťanů vzala za svou. Ale takové jasné slovo prostě tehdy nezaznělo, tuším, že kvůli politické dohodě s Bushem, kdy se konzervativní křesťani omezili na vnitřní politiku, a kdy by apely na to, jak co v Iráku dělat jinak, oslabily jejich prezidenta. A proč se toho nechytli demokrati, tehdy ještě v opozici? Riskovali by otázku: Když jste tak chytří, co přesně byste udělali vy? Museli by se zavázat k masivnější pozemní operaci – a to se jim z principu nechtělo.

To bychom měli protestanty, a kde je podpora od katolické církve?

Oba poslední papežové, Benedikt i František, na osud křesťanů z Blízkého a Středního východu opakovaně upozorňovali, vyzývali k přímlyvným modlitbám. Ale já když přijdu do katolického kostela, v Evropě nebo v Americe, jen velice zřídka slyším, že by tam někdo

blízkovýchodní křesťany zmiňoval. Mezi Vatikánem a farnostmi se v tomto případě nějak přerušilo vedení. Od biskupů toho taky moc neslyšíte, ti mají větší starost o udržování mezináboženského dialogu.

Dnes velká část křesťanských politiků a intelektuálů – vidíme to nakonec i v Česku – odmítá pomáhat přednostně křesťanům, aby je nikdo neobvinil, že diskriminují muslimy.

To je známka dekadence křesťanstva v Evropě a Americe. Dokážete si představit židovské předáky, jak ve chvíli, kdy je někde diskriminovaná židovská obec, řeknou: Nemůžeme jim teď pomáhat, protože musíme pomáhat všem? Jistěže bychom se měli snažit pomáhat v konečném důsledku všem, ale je normální a úplně přirozené, že člověk má první starost o vlastní komunitu.

Co dnes Západ může na Blízkém východě dělat?

Myslím, že západní politici mají zvláštní zodpovědnost, starost o oběti náboženských čistek v Orientu. Měli by udělat vše, co je v jejich silách, pro zastavení džihádu. Což v první řadě znamená ukončit podporu pro různé džihádisty. Podívejte, Sýrie měla 22 milionů obyvatel. Dnes je polovina z nich mimo domov, z těchto 11 milionů čtyři odešly do ciziny, do Turecka, Jordánska, Libanonu, teď někteří pokračují do Evropy. Ale kde je těch sedm zbývajících milionů z 11 milionů, kteří byli nuceni opustit domovy? Uvnitř Sýrie, většinou na územích pod Asadovou kontrolou. Takže každý, kdo má špetku humanitárního citu, by si měl přát, aby státní moc, která těmto lidem poskytuje jakousi ochranu, nebyla smetena. Co se stane s 16 miliony, které dnes žijí v Asadem kontrolované Sýrii, až bude smeten? Kam půjdou? Do Evropy? To je všechny přijme paní Merkelová a dá jim civilizovaný život v Německu? Nepřipadá mi to realistické. ■

John Eibner

Viceprezident Křesťanské mezinárodní solidarity (CSI) má na starosti její blízkovýchodní program. Narodil se před 63 lety v Buffalu, většinu života strávil v Evropě. Na Kestonově institutu v Londýně, který organizoval pomoc křesťanským skupinám v komunistické Evropě, Eibner dostal na starosti Maďarsko. Po pádu komunismu se přidal k CSI, nejprve pomáhal Arménům prolomit blokádu

v Náhorním Karabachu, pak v Súdánu zřídil systém pro osvobozování a vykupování rukojmích arabských skupin ze severního Súdánu. CSI registruje 80 tisíc lidí, jež se díky programu podařilo osvobodit. Od roku 2008 se Eibner angažuje v Iráku a dalších zemích regionu, kde jsou pronásledované křesťanské menšiny. Eibner, který byl v Praze na pozvání Občanského institutu, žije s rodinou v Curychu.